

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:10.06.2021 ✓Accepted/Kabul:22.11.2021

DOI:10.30794/pausbed.950339

Araştırma Makalesi/ Research Article

Sağlam, H. (2022). "Afet Haberlerinde "Korku Çekiciliği"nin Kullanımı: Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah Gazetelerindeki Covid-19 Haberlerine Yönelik Bir İnceleme" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 49, Denizli, ss. 213-228.

AFET HABERLERİNDE "KORKU ÇEKİCİLİĞİ"NİN KULLANIMI: CUMHURİYET, HÜRRİYET VE SABAH GAZETELERİNDEKİ COVID-19 HABERLERİNE YÖNELİK BİR İNCELEME

Hakan SAĞLAM*

Öz

Modern dünyanın yaşadığı ender küresel salgınlardan olan Covid-19, yalnızca sağlık sektörünü değil, siyasetten ekonomiye, eğitime turizme kadar toplumsal hayatın her alanını derinden etkilemiştir. Salgının ortaya çıkışından itibaren dünya medyasında gündemin ilk sırasına yerleşen Covid-19, virüsün Türkiye’de yayılmaya başlamasıyla birlikte Türk medyasında da geniş şekilde yer bulmaya başlamıştır. Salgının niteliği ve seyri ile ilgili olarak toplumu bilgilendiren kaynakların başında gelen gazeteler, Covid-19 haberlerinin sunumunda önemli sosyal sorumluluklar taşımaktadır. Korku çekiciliğinden yararlanılarak sunulan haberlerin okunma sayısını artırdığı bir gerçektir. Toplum psikolojisi üzerinde yol açabileceği olumsuz etkiler göz önüne alındığında problemlile hale gelen bu söylemin alternatifi, Covid-19’un tehlikelerine yönelik geliştirilen söylemin rasyonelliğidir. Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin örneklem olarak seçildiği çalışma kapsamında, Covid-19 haberlerinin Türk medyasındaki sunumunda korku çekiciliğinden ne şekilde yararlandığı araştırılmıştır. Söz konusu gazetelerin internet sitelerindeki Covid-19 haberlerinin söylem analizine tabi tutulduğu araştırma sonucunda, afet gibi hassas dönemlerde duyarlı bir dil geliştirmenin medya ve toplum açısından karşılıklı önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Salgını, Medya, Söylem, Korku Çekiciliği, Sosyal Sorumluluk.

"THE USE OF FEAR APPEAL" IN DISASTER NEWS: REVIEW ON COVID-19 NEWS IN CUMHURİYET, HURRIYET AND SABAH NEWSPAPERS

Abstract

Covid-19, one of the rare global epidemics experienced by the modern world, has deeply affected not only the health sector but also all areas of social life, from politics to economy and from education to tourism. Since the outbreak of the epidemic, Covid-19 has been on the top of the agenda in the world media and it started to find wide coverage in the Turkish media with the spread of the virus in Turkey. Newspapers, the leading sources informing society about the nature and course of the epidemic, also have important social responsibilities in the presentation of Covid-19 news. It is a fact that the news presented by using fear-appeal, increases the readership. An alternative to this discourse, which has become problematic considering the negative factors it may cause on the psychology of society is the rationality of the discourse developed for the dangers of Covid-19. Hürriyet, Sabah, and Cumhuriyet newspapers were selected as samples within the scope of the study, it was investigated how the fear appeal was used in the presentation of Covid-19 news in the Turkish media. As a result of the research in which the Covid-19 news on the websites of the mentioned newspapers was subjected to discourse analysis, regarding sensitive periods such as disasters, the mutual importance of developing a sensible language for the media and society was emphasized.

Keywords: Covid-19 Outbreak, Media, Discourse, Fear Appeal, Social Responsibility.

*Dr., E-posta: mydreams_04@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-0433-6620>)

1. GİRİŞ

1918-1920 yılları arasında görülen ve milyonlarca insanın ölümüne yol açan İspanyol Gribi'nden sonra modern dünyanın gördüğü ikinci küresel pandemi olan Covid-19, Çin'de ortaya çıkmasının ardından tüm dünyaya hızla yayılmıştır. Mart 2020'den itibaren Türkiye'de de görülmeye başlanan salgın, toplum sağlığını doğrudan etkileyen yaşamsal bir konu olduğundan gündemin ilk sırasına yerleşmiştir. Virüsün niteliği, yol açtığı hastalıklar, hastalık belirtileri, bulaşma yolları ve hastalıktan korunma gibi konularda toplumu bilgilendiren en önemli kaynak olan medyanın bu süreçte görev ve sorumluluklarını tam ve doğru olarak yerine getirmesi büyük önem kazanmıştır.

Kişilerin tutum ve davranışlarını etkileme eylemi olarak ikna, iletişimde en yaygın kullanılan tekniklerden biridir. İkna stratejileri, rasyonel ve duygusal olarak ikiye ayrılır. Duygusal ikna stratejilerinde kullanılan korku, kaygı ve endişeler, tutum ve davranış değişikliği sağlamada büyük etkiye sahiptir. Afet gibi olağanüstü durumlarda medyanın korku çekiciliğinden yaygın olarak yararlanması, ticari kaygıların sosyal sorumluluk anlayışının önüne geçtiğini göstermektedir. Endişenin ve korkunun bilinçli yayılımı için "korku tüccarlığı" kavramını kullanan Glassner'e (2004) göre medya da dâhil olmak üzere çıkarı bulunan kişi ve kurumlar korku üzerinden kendilerine fayda sağlamaya çalışmaktadır. Toplumsal algının biçimlenmesinde medyanın önemli rolü bulunduğundan, korkularla örülmüş bir algı evreni yaratma amacının anlaşılması için korkuyu yayan bu aygıtların çözümlenmesi gerekmektedir.

Pratikte bir mücadele aracına dönüşen ideoloji, toplumsal ilişkileri düzenlemeye hizmet eden sembolik biçimler boyunca belirli anlamların inşa edilmesinde önemli işlevler üstlenir. Dolayısıyla haberlerde anlamların nasıl üretildiğine odaklanılması, medyanın toplumsal gerçekliğin hangi parçalarını inşa sürecinde kullanmak için bir araya getirdiğinin de çözümlenmesi anlamına gelmektedir. İletişim teknolojilerindeki gelişim sayesinde medya, bir yandan felaketin boyutlarının bilgisini her türlü sınırın dışına yayarken; diğer yandan yaydığı bu bilgi aracılığı ile felakete ilişkin bir anlam dünyası inşa etmektedir. Temelde siyasi iktidar, bilim otoriteleri ve medya aktörlerinin arasında kurulan bu gerçeklik inşasında kamuoyunun düşüncesi ancak bu üçlü arasındaki mücadele ve uzlaşmalar boyunca kendine yer bulabilmektedir (Timisi ve Dursun, 2003).

Kitle iletişim araçları içinde korku çekiciliğinden en fazla yararlananlardan biri de gazetelerdir. İnternet siteleri üzerinden çoğu kez manşetten verdikleri korku içerikli yazı ve görsellerle hedef kitle duygularını harekete geçirerek okunma sayılarını artırmayı hedefleyen gazeteler için "korku çekiciliği" sıkça başvurulan ikna yöntemlerinden biridir. Haberlere konu olan kişilerin abartılmış sunumları, insanların gündelik hayatlarını anlamlandırırken temel aldığı tehlikeler olmaktadır. Bu açıdan kitle iletişim araçlarının korkutucu ve endişe verici olana dair söylemsel olarak geniş ölçekli bir algı yaratması, toplum psikolojisi üzerinde olumsuz etkilere yol açabilmektedir.

Dünya çapında büyük tahribatlara yol açan Covid-19 salgınının Türk mediasındaki temsilinde korku çekiciliğinden nasıl yararlandığının araştırıldığı çalışmada Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin internet sitelerindeki 01 Kasım 2020- 31 Aralık 2020 dönemini içeren Covid-19 haberleri örneklem olarak alınmıştır. Medya iletilerinin söylem analizinden yararlanılarak değerlendirildiği çalışma; iç içe geçmiş ideolojik ve ticari beklentiler üzerinden fayda sağlamaya yönelik geliştirilen "popüler" dilin yerini alacak "duyarlı" bir söylem geliştirmenin toplum ve medya açısından karşılıklı yararına odaklanmaktadır.

2. KORKU, KORKU SÖYLEMİ VE KORKU ÇEKİCİLİĞİ KAVRAMLARI

Tüm duygular harekete geçmemizi sağlayan dürtülerdir; evrim, yaşamla baş edebilmemiz için bizi acil plan yapabilecek şekilde programlamıştır (Goleman, 2012). Korku duygusu bir alarm sistemine benzer. Tehdit ve tehlike karşısında insan vücudunun uyanıklık ve farkındalık seviyesini yükselterek, tepki ve korunma isteğini ortaya çıkarmaktadır (Hennenhofer ve Heil, 2003: 11).

Korku, insanın algıladığı, gördüğü ya da düşündüğü, imgelediği, tasarladığı tehlikeli, tehdit dolu durum, kişi, nesne, olay ve olgu karşısında gösterdiği doğal evrensel duygulanım durumu, ruhsal tepkidir (Köknal, 2004: 16). Cüceloğlu (1998: 264) korku olgusunu, "İçinde bulunulan ortamın algılanmasıyla ortaya çıkan, iç organları harekete geçiren, bedende, davranışta ve bilinçte kendini belirten duygusal bir süreç" olarak ifade etmiştir.

Korku, acı ya da büyük sıkıntı beklentisiyle tanımlanan ve özellikle sinir sistemini içeren artmış otonomik faaliyetle birlikte gelen rahatsız edici bir duygusal durumdur. Amigdala, yüksek beyin bölgelerine, amigdaldan neokortekse tek yönlü çalışan nöron bağlantılarının sayısını artırır. Bununla birlikte, korku bağlantıları korteksten amigdalaya doğru çalışır. Bu durum beynimizin mantıklı, düşünceli işlemler yapan korteksten gelen sinyallerin amigdala tarafından bastırılmasına sebep olur. Bazen korkacak bir şey olmadığını bilmemize, orada duranın bir yılan değil de sopa olduğunu bilmemize rağmen kendimizi korkmaktan alıkoyamamamız, amigdalanın mantık ve muhakeme devrelerimizi bastırmasından kaynaklanmaktadır. Bu, korkuyu akıldan çok daha önemli hale getirir ve korku sebeplerden daha güçlüdür. Korku irrasyonel ve akla uymayan bir şekilde kolayca ve gerçeğe aykırı bir şekilde kıvılcımlanabilir, aynı şekilde kolayca ve saçma bir şekilde uyarılabilir (Williams, 2012:2). Bir aslanın saldırısına uğrayan, düşman ateşi altında ilerleyen ya da dağa tırmanırken dar bir kaya çıkıntısı üzerinde denge sağlamaya çalışan birisi korku duyar. Gerçek bir tehlike içindedir ve buna karşı alışılmış tepkiyi yaşar (Freedman vd.,1998: 76). Korku duygusunun kalıtımın mı öğrenmenin mi bir ürünü olduğu tartışılmaktadır. Bir başka tartışma korku duygusunun hangi çeşitlerinin içgüdüsel olduğudur (Jersild, 1970: 378).

Mannoni, (1992) korkunun psikolojik ve fizyolojik düzeylerini şu şekilde vurgulamıştır: Psikolojik düzey kişinin tehdit olarak algıladığı nesne veya zihinsel düşünceler ile karşılaştığı düzeydir. Kişi, bu düzeyde iki şekilde korku ile mücadele edebilmektedir. Ya olay, nesne ve zihninde kurduğu korku ile mücadele etmeye karar vermekte ya da tam tersine korku duyduğu kaynaktan kaçmayı tercih etmektedir. Kişinin her iki davranış durumunda da içinde bulunduğu korku durumunu sonlandırmaya çalıştığı görülmektedir. Fizyolojik düzey, kişinin psikolojik olarak tanıdığı korkuya verdiği fiziki reaksiyondur. Kişi korkuyu algıladığında; terleme, titreme, kalp çarpması, gerilme, nabızda yükselme, ağız kuruluğu gibi fiziksel değişimlere maruz kalmaktadır.

Korku söylemi, tehlike ve riskin insanların gündelik yaşamlarında deneyimledikleri fiili çevrenin temel bir özelliği haline gelmesini sağlayan yaygın iletişim, sembolik farkındalık ve beklenti olarak tarif edilebilir (Altheide ve Michalowski, 1999: 476). Hedef alıcı araştırma ve analizlerinden elde edilen sonuçlara göre, kişi ya da kitlelere ait cinsel arzular, mutluluklar, üzüntüler, korkular, kaygılar, endişeler birer ikna nedeni olarak değerlendirilebilir. Özellikle de korku, tehdit ve cezalandırma algısının yaratımı, ikna edici iletişim çalışmalarında, tutum ve davranış değişikliği sağlamada büyük etki gücüne sahiptir (Balci, 2006: 52). Korku çekiciliği tekniğinde insanların istenmeyen bir davranışı yaptıklarında başlarına gelebilecek olası olumsuz sonuçların gösterilmesi veya hatırlatılması ile kitlelerin istenmeyen davranış yapmalarının engellenmesi amaçlanmaktadır (Janssens ve De Pelsmacker, 2007: 173).

Korku çekiciliğini diğer ikna edici mesaj türlerinden ayırmak için yıllar boyunca pek çok tanımlama yapılmış olup; söz konusu bu tanımlamaların çoğu, mesaj içeriği ve mesaja verilen izleyici tepkisi üzerinde odaklanmıştır. Tehlikenin büyüklüğü, başınıza gelme ihtimali, çözüm önerilerinin yeterliliği, uygulanabilirliği gibi birçok dış etken mesajın algılanması ve ikna sürecini etkilemektedir (O’Keefe, 1990: 165).

İkna edici iletişim, pazarlama ve reklam literatüründe sıklıkla “korku çekiciliği” (fear appeal) olarak anılan korku kullanım tekniğinin temelinde, hedef alıcı kişi ya da kitlenin korkularına seslenecek argümanların mesajda kullanımı ile ilgilerini harekete geçirerek mesajı kabullenmelerini sağlamak yatmaktadır. Korku temelli ikna yaklaşımında amaç; hedef alıcının gerek bilinçaltındaki korkularını uyandırmak, gerekse bilinç düzeyindeki korkularına etki etmek suretiyle dikkatlerini çekmek ve tehditlere karşı uyarılmalarını sağlamaktır (Shimp, 2007: 313-314). Walton’a (1996) göre, ikna sürecinde kullanılan korku tekniğinin mantıksal ve psikolojik boyutları bulunmaktadır ve mantıksal boyutta korku içerikleri, tehdit yerine uyarıyı ön plana çıkarmaktadır.

Witte ve Allen (2000), korku çekiciliğinin “korku (fear)”, “algılanan tehdit (perceived threat)” ve “algılanan etkinlik (perceived efficacy)” olmak üzere üç önemli ve birbirinden bağımsız değişken olduğunu saptamıştır. Yüksek düzeyde psikolojik uyarının yol açtığı olumsuz duyguyu “korku” olarak adlandıran Witte, algılanan tehdidin, “ileti alıcısının ileti ile karşılaştığında kendilerini olumsuz etkileyecek bir durum veya olay içerisinde olduğu algısına kapılmasına neden olan dış uyarıcı” olduğunu ileri sürmektedir. Korku çekiciliğinin bir başka değişkeni olan “algılanan etkinlik” ise, korku çekiciliği barındıran ileti ile alıcının karşılaşması durumunda iletinin uygulamaya konulabilir ve ifade edilen tehdidi azaltabilir olduğu yönünde alıcının sahip olduğu inançtır.

3. KORKU KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA FELAKET HABERCİLİĞİ VE COVID-19 SALGINI

Furedi'ye (2018) göre "korku temelli" bakış açısı, 21. yüzyıl toplumlarında temel motivasyon gücü olarak işlev görmektedir. Modern dünyada korkunun kitlelerce içselleştirildiğini savunan Furedi (2018), kişiliği korku kültürünce şekillendirilen insanların korkunun davranışları üzerindeki etkisinin farkına varamadığını savunmaktadır.

Korku kültürünü oluşturan üç temel unsur; risk, belirsizlik ve güvensizlik olarak sıralanabilir. Bireysel olduğu kadar toplumsal yaşamın çeşitli ve yaygın riskler üzerine kurulu olduğu doğrudur. Ancak risklere yapılan sürekli vurgu, olayların sübjektif algılanmasını kolaylaştırır. Sürekli tehlike algısı kamusal hayatta yeni bir düzen oluşturmaktadır (Furedi, 2018).

Korku, gülmenin tersine dogmacılık, otorite altında yaşama ve kaybetme duygusuyla bağlantılıdır. Ancak onun arkasında da büyük bir "güvensizlik" konusu yatmaktadır. Korku sonrası gerçekleşen ilk tepki, özgürlüğün kaybı ve akıl tutulması ile gelen "donuklaşma"dır. Medyadan yansıyan korku ise yeniden yaratılan bir biçim değil, kullanılan bir etkidir. Kitlesele donuklaşma, sinizm ve kaybetme hissine dönüşür. Medya bu durumda bu donuklaşmayı kendisine döndürmeyi bilir. Sürmanşetten verilen haberlerin gündemi oluşturmakla ilgili yaratma sürecinde olabildiğince abartılı ve kaotik bir dünya yaratılır. Bu dünyaya ait figürler, kendiliğinden çözümlenemeyecek sorunları olan "yurttaşlar" biçimde bir araya gelip sürekli bir "izler kitle" oluştururlar. Yardım mutlaka modern dünyanın "eşik bekçilerinden" gelecektir. Bu noktadan sonra seyirlik bir oyunun figüranları, aynı zamanda oyuncularıdır (Torun, 2011: 55-56).

Furedi'ye (2008) göre korku kültürü güvensizliği bireysel ve toplumsal alanda meşrulaştırmaktadır. Toplumsal güvensizlik hissiyatının her alana yayılması bir kısır döngüye yol açmaktadır. Çünkü korku güvensizliği, güvensizlik de korkuyu büyütmektedir. Korku kültüründe bireyler birbirleri için tehlike oluşturduklarını düşünür ve güvenilmez oldukları kanısıyla birbirlerini suçlarlar. Her türlü insani deneyimin bir güvenlik sorununa dönüşmesi bireyleri atomize ederek, aralarına mesafe koyma istencine yönelttiğinden, sağlıklı bir toplumsal iletişim zemini de kurulamamaktadır.

Her gün televizyonlarda, gazetelerde ve radyolarda insanlara yönelik sayısız tehdit ve tehlike haberi ile karşılaşmaktadır. Öyle ki sayıları giderek artan bu korku dolu haberler, insanların bilinçaltına yerleşerek, en küçük bir olayda dahi büyük felaket senaryoları gündeme getirilebilmektedir (Furedi, 2002: 46). Kitle iletişim araçlarının kitleler üzerinde yarattığı etkiye verilebilecek en güzel örnek 1938 yılında yaşanan Marslıların dünyayı istila ettiğine ilişkin yaşanan kitlesele panik halidir. Orson Welles'in romanından uyarlanan "Dünyaların Savaşı" oyunu esnasında araya giren ve CBS'te haberleri sunan spiker Marslıların silahlarıyla dünyayı istila ettiklerini ve New York'a doğru harekete geçtiklerini aktarmıştır. Panik ifadesi barındıran ses tonuyla ve her gün haberleri sunan spikere duyulan güven ile radyonun ilgili dönemde popüler iletişim aracı olması nedeniyle yaklaşık 1 milyon insanın paniğe kapılarak evlerini terk ettikleri daha sonra yapılan araştırmalarla açığa çıkmıştır (Güngör, 2018: 89-90).

Haber konusunun sansasyonel biçimde duyurulması, medyanın haber verme konumunda kendine biçtiği uyarıcı olma rolünü, insanların ilgisini çekecek haber verme biçimleri içerisinde yerine getirmeyi yeğlediğinin göstergesidir. Olay ya da olgunun üzerinden giderken uyarıcı bir işlev taşıdığını iddia eden panik yaratıcı haberler, gerçekleşme olasılığı bulunan olumsuz bir durumun, diğer olasılıklara kıyasla abartılı bir şekilde vurgulanmasına yönelik haberlerdir (Timisi ve Dursun, 2003). İletide özellikle korkulara vurgu yapılması, bireyde psikolojik bir gerilme meydana getirmektedir. Bu durumdan kurtulmak için de birey kendisine sunulan korku içeriğiyle önerilen çözüm yolunu, diğer seçeneklerle kıyaslandığında daha fazla kabul etme eğilimi göstermektedir (Göksel v.d., 1997: 80). Korkulu bir içeriği anlatmak için çoğu kez canlı bir anlatım ve kişiselleştirilmiş bir dil (örneğin; sizin ve aileniz için tehlikelidir) kullanılmaktadır. Dikkat çekmek, tehlike hakkında düşünülmesini sağlamak ve korku uyandırmak amacıyla dehşet veren görüntüler tercih edilmektedir. Ayrıca korku çekiciliği, tipik olarak tehlikeyi bertaraf etmek için gerekli görülen davranışlara da vurgu yapmaktadır (Kannaovakun, 1999: 37).

Medya, farklı düzenlemeler ve boyutlarla da olsa insan bilincini, kimliğini, hislerini, düşüncelerini biçimlendirmede yasal bir araçtır (Can, 2005: 49). Botton (2015) günümüz haberlerinin ele alınış ve sunum biçimleri ile antik yaşamdaki trajedi hikâyeleri arasında benzerlik kurmaktadır. Mitsel anlamlara sahip bu hikâyelerde, insan

ilişkileri çatışma ve ölüm gibi olumsuz olaylar üzerinden sunulmaktaydı. Bauman (2018), günümüzde kamusal kaygı ve korkuların odak ve çıkış noktaları olarak televizyon haberleri, gazete başlıkları, politik konuşmalar ve internet tweetlerinin önemine vurgu yapar. Furedi'ye (2018) göre medya, korkuların hissedilebilir, görsel, dramatik ve yoğun hale gelmesini yol açmakta ve insanlar medya aracılığı ile sürekli olarak küresel tehditleri deneyimleyerek bunlara karşı nasıl tepki vermeleri gerektiği konusunda evrim geçirmektedir. Medyanın gücü, dil kullanımını etkileme ve korku söylemini yaygınlaştırma kapasitesi ile gösterilmektedir. Altheide'ye (2006) göre korku söylemi; haberler ve popüler kültür söylenceleri ile inşa edilmekte ve korku duygusunun haber içerisinde yaratılmasında abartı, kişiselleştirme, hedef gösterme ve belirsizlik yaratma gibi bazı yöntemler izlenmektedir.

Gazeteciler, olumsuz olayları (doğal felaketler, cinayet, trafik kazası, vb.) haber değeri yüksek, izleyicilerin ilgisini çeken ve çok satan haberler olarak görürler. Olumsuz haberlerin dramatik etkisi daha yüksektir ve ilgi çekicilik öğesiyle bütünleşir (Kars, 2013: 102). Johan Galtung ve Mari Holmboe Ruge'un belirlediği 12 haber değeri içinde bulunan negatiflik faktörüne göre bir olay ne kadar olumsuz olursa, haber olma olasılığı da o kadar fazla olmaktadır. Haber değeri ve olumsuzluk arasında ilişki kuran bir diğer araştırmacı Pamela J. Shoemaker, haber olma olasılığının olumsuz gelişmelere bağlı olduğunu belirtmektedir. Olumlu ya da rutin olaylar nadiren haberdır çünkü eğer işler yolunda giderse, onları vurgulamaya gerek görülmemektedir. Olumsuzluk ve negatiflik çerçevesinde oluşturulan haber öykülerinin haber değeri, izleyici/okuyucu/dinleyici bazında ele alınarak incelendiği literatürde, insanların neden kaza, felaket, cinayet, siyasi çatışma, savaş ya da heyecan verici, endişe uyandırıcı haberlere yöneldiği sorgulanmaktadır. Marc Trussler ve Stuart Soroka'nın 2014 yılında yaptığı araştırmada, insanların olumlu haber isteği ile bu tip haberlere yönelimleri arasında tutarsızlık olduğu ortaya konmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, insanlar olumlu haber tercih ettiklerini belirtirken, seçme olanağına sahip olduklarında olumsuz haberlere yönelim göstermektedir. Haber değeri olarak olumsuzluk içeren olay örüntülerinin haber değeri olarak kategorize edilmesinin sebebi Ray Greenslade'e göre, insanlarda neyin doğru gittiğinden ziyade neyin yanlış gittiğini bilme isteğinin bulunmasından kaynaklanmaktadır (Galtung ve Ruge, 1965; Shoemaker, 2006; Trussler ve Soroka, 2014 ve Greenslade, 2004'den aktaran Çapak, 2020: 42-43).

Salgın hastalıklardan yakınan 14. yüzyılın tüm veba kurbanlarının bildiği tek şey mağaralara çekilip saklanmaktır. Bugün haber metinlerinde ortaya çıkan "Büyük Hastalık", "Deprem Korkuları", "Kaybolma", "Cinayet" trajedilerinde de bu argümanlar kullanılmaktadır. Ancak bu sefer kullanan söylentiler bu defa işin içerisinde ticari ideolojiyi de barındırmaktadır. Dünyanın durumu kelimenin tam anlamıyla küresel bir korku kafesine dönüşmüş durumdadır. Genel korkularla dokunmuş bir dünya yaratmadaki amacı anlamak için birinci dereceden korkuyu yayan aygıtları çözmek gerekmektedir. 1995 yılında Zaire'de Ebola virüsünün ortaya çıkması uluslararası medyanın yoğun ilgi bombardımanına tutuldu. Batılı kamuoyu bu konuda ciddi bir biçimde uyarıldı. Ebola haberleri sırasında dünyanın başka yerlerinde daha büyük felaketlerde yaşanan kayıplar göz ardı edilirken Ebola'dan ölenlerin sayısı manşetlere çıkartıldı (Torun, 2011: 52).

Aralık 2019'da Çin'in Hubei Eyaleti Wuhan şehrinde Canlı Hayvan ve Deniz Ürünleri Toptan Satış Pazarı'nda ortaya çıktığı düşünülen Covid-19 virüsü, kısa süre içerisinde etkisini göstermeye başlamıştır. İlk etapta Çin'deki hastalar incelenmiş ve yapılan araştırmalar sonucunda mevcut virüsün daha önce görülen virüslerden daha farklı bir etki ve yapıda olduğu saptanmıştır. Solunum yollarına önemli ölçüde zarar vererek birçok insanın ölümüne sebebiyet veren virüsün hava damlacığı yoluyla daha çabuk bulaşması, enfekte olan insan sayısını günden güne artırmış ve mevcut durumun bir pandemiye dönüşmesine neden olmuştur. Yaşanan bu küresel pandemik kriz, sağlıkla birlikte sosyal, eğitimsel, politik, ekonomik, ahlaki ve daha birçok alanda yeni arayış ve tartışmalar doğurmuştur. Burada özellikle devletlerin sağlık ve ekonomi gibi alt yapılarının yetersizliği ile birlikte virüs konusunda yeterince bilgi paylaşımının ilk başlarda sağlanamaması ve Çin'in kararsız tavırları meseleyi daha da zor ve yıkıcı boyutlara taşımıştır (Üstün ve Özçiftçi, 2020: 143-144). Her ne kadar, şehrin dış dünya ile bağlantısı kesilmeye, tedbirler alınmaya çalışılmışsa da virüs diğer şehirlere sıçramış ve öncelikle Çin üzerinde bir korku dalgası başlamıştır. İlerleyen günlerde virüsün etkilerinin diğer ülkelerde de görülmeye başlaması, Dünya Sağlık Örgütü'nü pandemik bir süreç konusunda alarm durumuna geçirmiştir (Budak ve Korkmaz, 2020: 62). Covid-19, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde küresel salgın olarak ilan edilmiştir (Samur, 2020: 437).

Bir kitle iletişim aracı olarak gazeteler toplumsal gerçekliği inşa etmektedir. Elde ettikleri itibar ve güç sayesinde bireyleri ve hatta toplumu etkisi altına alabilecek konuma sahip olan kitle iletişim araçları toplumsal dengenin ve istikrarın sağlanmasında oldukça belirgin ve etkin bir rol üstlenebilmektedir. Kitle iletişim araçları hedef kitleyi ikna ederken korku çekiciliğinden yararlanarak bireylerde ve kitlelerde gerçekleşmesi istenen tutum ve davranış değişikliklerini sağlamaya çalışırlar. Bu açıdan Covid-19 sürecinde yaşananlar önemli bir örneklik oluşturmaktadır (Vatandaş, 2021: 1077). İnternet haber sitelerinin ana misyonunun tık odaklı haberciliğin oluşturduğu günümüzde, tıklama eylemini hareket geçirebilmek için ilgi çekici haber başlıkları kullanılmaktadır. Bu ilgi çekici başlıklarla kullanıcılar içeriğe yönlendirilmekte ve başlığın arkasında gizlenmiş olan içeriğe merak duygusunu gidermek için ulaşmaya çalışmaktadır (Özyal, 2016: 273).

Edelman tarafından Covid-19 sırasında duyulan güven üzerine yapılan bir küresel ankete göre, gazetecilerin salgınla ilgili en az güvenilen bilgi kaynağı oldukları, ancak dünya çapındaki nüfusun önemli bir kısmının koronavirüs hakkındaki güncellemeleri köklü ulusal medya aracılığıyla aldığı görülmektedir (Connaughton ve Devlin, 2020). Pastreich'e (2020) göre medya bilimsel içerik ile salgın sürecinin nasıl ilerlediğini açıklamak veya Covid-19 kaynaklı ölümlerin sayısı ile diğer ölümcül bulaşıcı hastalıklar arasında anlamlı karşılaştırmalar sağlamak amacıyla çok az sayıda gerçek uzmanı televizyona çıkarmaktadır.

Bildirici'ye (2018) göre haber değeri yüksek olaylar olan felaketler haber yapılırken özenli davranılması gerekmektedir. Gazeteci, insanların psikolojisini göz önüne almak zorundadır. Travma yaşamış, yakınlarını kaybetmiş, yaralanmış insanlarla konuşurken dikkatli bir üslup kullanılmalıdır. Bir felaketi izleyen gazeteci, felaketin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yardımcı olmalı, bu da insana dair kaygıları felaket haberlerinin odağına almayı gerektirmektedir.

4. YÖNTEM, BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmadaki haber metinlerinin değerlendirilmesinde eleştirel söylem analizinden yararlanılmıştır.

Eleştirel Söylem Analizi; "Retorik kökenli, dil ve dilsel felsefedeki gelişmelerden etkilenen, hermeneutik metodoloji sınırlarında çalışan sosyolingüistik bir analiz" (Sözen, 1999: 102) şeklinde tanımlanmaktadır. Teun A. van Dijk, haber çözümlemelerini tematik ve şematik yapılar üzerinden kurmaya çalışır. Makro ve mikro yapıların önemli olduğu tematik kavramda; başlık, alt başlık, spot, haber girişleri ve ana metin birbirini hiyerarşik olarak takip eder. Van Dijk mikro yapı çözümlemelerinde ise haberin cümle yapıları üzerinde durmaktadır. Cümle yapılarında basit ve karmaşık cümleler, etken ve edilgen cümleler, haberin kip ve zaman olarak incelenmesinde cümlelerin uzun ya da kısa yapıları, sözcük ve sözcük öbeklerinin seçimi, retorik (resim, fotoğraf, rakamsal veriler ve alıntılar gibi) incelenir (İnceoğlu ve Çomak, 2016: 32).

Amaçsal örneklem metodunun (Tipik Durum Örneklem) kullanıldığı çalışmada; Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 01 Kasım 2020- 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki Covid-19 ile ilgili internet haberleri incelemeye tabi tutulmuştur. İlgili dönemdeki Covid-19 ile ilgili incelenen tüm haberlerden başlık, haber girişi ve kullanılan görsellerde korku söyleminin hâkim olduğu tespit edilenler çözümlemeye tabi tutularak; Covid-19 haberlerinde korku çekiciliğinden nasıl yararlandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Örneklemde ilgili iki aylık zaman dilimi, virüs mutasyonu ile ilgili medyada çok sayıda haberin bu dönemde yoğun olarak yer almasından dolayı seçilmiştir. Araştırmada Sabah ve Hürriyet gazeteleri, ilgili gazetelerin merkez medya olarak kabul edilen ve en çok okunan ilk üç gazete içerisinde bulunmalarından dolayı seçilmiş olup; diğer iki gazeteden farklı bir genel yayın politikasına sahip olan Cumhuriyet gazetesi ise daha sağlıklı bir karşılaştırma yapabileme imkanı sağlayabileceği için araştırmaya dahil edilmiştir.

Covid-19'a dair korku unsurunun kullanıldığı ilgili haberler; van Dijk'in tematik kavramasına uygun olarak başlık, haber girişi ve fotoğraf kullanımlarına göre çözümlenmiş, böylece afet haberlerinde korku çekiciliğinin kullanımına yönelik bir fikir edinilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamını aşacağından dolayı şematik çözümleme araştırmaya dahil edilmemiştir.

Çalışmada, Cumhuriyet'ten 4, Hürriyet'ten 15 ve Sabah'tan 17 olmak üzere toplam 36 adet haberin başlık, haber girişi ve fotoğraf içerik bilgilerine Tablo-1, Tablo-2 ve Tablo-3'te yer verilmektedir.

Tablo-1: Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

No.	Tarih	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf İçerik Bilgisi
1	05.11.2020	Bilim Kurulu üyesi Serap Şimşek Yavuz'dan korkutan uyarı: (...)	Bilim Kurulu Üyesi Serap Şimşek Yavuz, Türkiye'de son dönemde koronavirüs vakalarının artmasının ardından önemli uyarılarda bulundu.	Entübe edilmiş hastayı sedyede taşıyan sağlık görevlileri
2	13.11.2020	Profesör Tutluoğlu'ndan Covid isyanı: (...)	Koronavirüs can almaya devam ediyor. Göğüs Hastalıkları Profesörü Bülent Tutluoğlu, "(...)" diyerek duruma isyan etti.	Yoğun bakımda görev yapan sağlık çalışanları
3	18.11.2020	Korkutan tabloyu CHP'li vekil açıkladı: (...)	CHP Ordu Milletvekili Mustafa Adıgüzel, "(...)" iddiasını dile getirdi.	CHP Ordu Milletvekili Mustafa Adıgüzel
4	24.11.2020	Milletvekili, kentteki tabloyu böyle anlattı: İş çığırından çıkıyor, sistem çökmek üzere	CHP Manisa Milletvekili Bekir Başevirgen, Manisa'nın koronavirüs tablosunda geline vahim düzeyi anlattı.	Yoğun bakım ünitesi

Kaynak: Cumhuriyet (2020). Covid-19. <https://www.cumhuriyet.com.tr/arama/covid-19> Erişim Tarihi: 04.03.2021

Cumhuriyet gazetesinde yer alan 1 ve 3 no.lu haber başlıkları incelendiğinde “Bilim Kurulu Üyesi Serap Şimşek Yavuz'dan Korkutan Uyarı: Her Gün Binden Fazla Covid Şüpheli Hasta Geliyor” ve “Korkutan Tabloyu CHP'li Vekil Açıkladı: Türkiye'de Koronavirüsten Ölenlerin Sayısı Yüzbinin Üzerinde” ifadeleriyle ülkedeki Covid-19 tablosuyla ilgili sayısal verilere dayanılarak bir korku hissiyatının uyandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Entübe edilmiş hastayı taşıyan sağlık görevlileri fotoğrafının kullanıldığı 1 no.lu haberin girişinde Bilim Kurulu Üyesi Yavuz'un Türkiye'de son dönemde koronavirüs vakalarının artmasının ardından önemli uyarılarda bulunduğu bahsedilmektedir. Haber başlığındaki “korkutan uyarı” ifadesinin Covid şüphesi taşıyan hastalara yönelik geliştirildiği göz önüne alındığında test yapılan hastaların kaçının pozitif çıktığı bilgisi verilmediğinden kesinlik olmayan bir durum üzerinden korku algısı yaratılmaya çalışılmakta, aynı yönelim 3 no.lu haberde de görülmektedir. Haber girişinde CHP Ordu Milletvekili Mustafa Adıgüzel'in Türkiye'de koronavirüsten ölenlerin sayısının 100 binin üzerinde olduğu iddiasının “korkutan tablo” olarak başlıklandırıldığı 3 no.lu haber, doğrulanmamış veriler üzerinden bir korku algısı yaratmaktadır. “Profesör Tutluoğlu'ndan Covid İsyanı: Durum Çok Sıkıntılı” başlığını taşıyan 2 no.lu haberde Göğüs Hastalıkları Profesörü Tutluoğlu'nun hastanelerdeki doluluk oranının artışından duyduğu endişeye yönelik ifadelerine yer verilmektedir. Benzer söyleme sahip “Milletvekili, Kentteki Tabloyu Böyle Anlattı: İş Çığırından Çıkıyor, Sistem Çökmek Üzere” başlıklı 4 no.lu haberde ise CHP Manisa Milletvekili Başevirgen'in Manisa'nın koronavirüs tablosunda geline vahim düzeyi anlattığından bahsedilmektedir. Yoğun bakım görsellerinin kullanıldığı her iki haber de devletin sağlık imkânlarının yetersizliği ve vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu argümanlarıyla çerçevelenerek siyasi iktidara karşı muhalif bir söylem geliştirilmektedir. Okuyucuda ülkedeki sağlık sistemine karşı güvensizlik hissi yaratılarak hasta olmaları durumunda çaresiz kalabileceklerine dair kaygı oluşturmaya yönelik olan bu söylem, gazetenin siyasi iktidara karşı olan genel muhalif yayın politikasıyla doğrudan ilgilidir. Haberlerde toplumsal bir felaket senaryosuna gönderme yapan “işin çığırından çıkması”, “sistemin çökmek üzere olduğu” ve “hastalara yer bulunamadığı” vb. iddialarda Sağlık Bakanlığı'nca günlük olarak açıklanan yatak doluluk oranlarına yer verilmemesi; mevcut durumun olumsuzlanmasına yönelik çabayı ve tarafsızlığı göstermektedir.

Tablo-2: Hürriyet Gazetesi Haberleri

No.	Tarih	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf İçerik Bilgisi
1	09.11.2020	Çin'den korkutan haber! (...)	Son dakika haberine göre, Çin'in başkenti Pekin'in güneyindeki Tiençin kentinde semptom göstermeyen bir kişide koronavirus tespit edildiği duyuruldu.	Covid testi yaptıran kişi
2	15.11.2020	Ünlü manken morga girip cenazelerin fotoğraflarını paylaştı.	Rus model Olga Kagarlitskaya, Samara şehrinde Covid-19 sonucu ölen babasının cenazesini almak için girdiği morgdan dehşet verici fotoğraflar paylaşmış, sağlık yetkililerinin koronavirus bağlantılı ölümleri gizlediğini öne sürdü.	Rus model Kagarlitskaya
3	18.11.2020	Koronavirüsten korkutan haber Rusya'dan geldi. (...)	Dünya genelinde tekrar tırmanışa geçen COVID-19, Sibiry'a'da derin bir mutasyon geçirerek "Sibirya koronavirusu"ne dönüştü.	Hastane, maskeli insanlar
4	06.12.2020	Trabzon'da pandemi hastanesi önünde korkutan ambulans yoğunluğu	Trabzon'da son aylarda koronavirus vakalarında yüzde 50 artış yaşanırken, poliklinik hizmetlerinin kaldırılıp, Covid-19 hastalarına bakılan Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Acil Servisi'nde, ambulansların vaka hastalarını bırakmak için oluşturduğu yoğunluk korkuttu.	Ambulanslar
5	10.12.2020	Koronavirüste şoke eden gelişme! (...)	İtalya'da yaşanan bir gelişme herkesi şoke etti.	Maske takmış çocuk
6	11.12.2020	Almanya'da korkulan oldu! (...)	Almanya'da koronavirüste son 24 saatte 29 bin 875 yeni vaka ve 598 can kaybı görüldü.	Sağlık görevlileri
7	18.12.2020	(...) Korkutan gelişme	Rize'de 5 kişinin 1 ay içerisinde koronavirüsten hayatını kaybettiği aileden bir kişi daha koronavirüse yenik düştü.	-
8	20.12.2020	Dünya gelişmeleri korkuyla takip ediyor! (...)	Koronavirus pandemisiyle mücadelede uygulanmaya başlayan aşılarda tünelin ucundaki ışık olarak nitelendirilirken, İngiltere'de tespit edilen ve çevre ülkelere yayılmaya başlayan mutasyon, dünyayı diken üstüne getirdi.	Türk bilim insanı Çevik
9	20.12.2020	Profesörden korkutan sözler: (...)	Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Kalp ve Damar Cerrahisi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer Tetik, koronavirusun kalpte kalıcı hasara neden olarak kalp krizini tetiklediğini söyledi.	-
10	22.12.2020	Koronavirus kabusunda bilanço çok ağır!	Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıktıktan sonra dünya geneline yayılan koronavirus (Covid-19) salgını nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 1 milyon 708 bin 936'ya, virüs tespit edilen toplam kişi sayısı 77 milyon 716 bin 439'a yükseldi.	Maske takmış kişi
11	22.12.2020	Mutasyon paniği büyüyor! (...)	İngiliz yetkililerin koronavirusun daha çabuk bulaşan bir mutasyonunun hızla yayıldığını açıklamasının ardından Avrupa alarma geçti.	Hareket halindeki araçlar
12	22.12.2020	(...) Koronavirüste mutasyon korkusu	Dicle Üniversitesi Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı ve İl Pandemi Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mustafa Kemal Çelen, İngiltere'de koronavirusun mutasyona uğramasını değerlendirdi.	Prof. Dr. Mustafa Kemal Çelen
13	23.12.2020	Dünyayı korku sardı. (...)	Tüm dünyayı etkisi altına alan ve halihazırda bilinmeyen yönleriyle insanlığı tedirgin eden koronavirus, İngiltere'den bildirilen yeni mutasyon ile yeni soruları da gündeme getirmiştir.	-
14	25.12.2020	Mutasyon kâbusunda son perde, ciddi uyarılar yapıldı.	İngiltere'de ortaya çıkan yeni koronavirus mutasyonu hayatı olumsuz yönde etkilemeye devam ediyor.	Elinde Covid-19 test tüpünü tutan sağlık çalışanı, hastane
15	30.12.2020	ABD 2021'e felaket bir tabloyla giriyor. (...)	2021 yılına yeni tip koronavirus (Kovid-19) gölgesinde giren ABD'de salgın rakamları "yeni en üst seviyelere" ulaştı.	Sağlık görevlileri

Kaynak: Hürriyet (2020). Covid-19. <https://www.hurriyet.com.tr/arama/#/?page=1&key=covid%2019&where=/&how=Article&platform=/&isDetail=false> Erişim Tarihi: 07.03.2021

“Çin’den Korkutan Haber!” başlıklı ve koronavirüs testi yaptıran kişi görselinin kullanıldığı (1 no.lu) haberde Tiençin kentinde belirti göstermeyen bir kişide koronavirüs tespit edildiğinden bahsedilmektedir. Metin ile görsel arasındaki ilişki incelendiğinde belirti göstermeyen hastanın durumu ile aşı yaptıran kişi görselinin yan yana getirilmesi, aşının koruyuculuğuyla ilgili belirsizlik yaratan bir algının oluşmasına yol açabilmektedir. “Koronavirüsten Korkutan Haber Rusya’dan geldi” başlıklı haberde (3 no.lu haber) Covid-19’un derin bir mutasyon geçirerek ölümcül Sibiryaya koronavirüsüne dönüştüğünden söz edilmekte yine “Dünyayı Korku Sardı. Koronavirüs Mutasyonu Aşığı Etkiler mi?” başlıklı haberde (13 no.lu haber) koronavirüsün, İngiltere’den bildirilen mutasyon ile yeni soruları gündeme getirdiği işlenmektedir. Covid-19 testi yaptıran kişiler, maskeli insanlar, hastane ve sağlık görevlileri fotoğraflarıyla desteklenen üç haberde de virüs mutasyonu konusu panik atmosferi içerisinde korku duygularını harekete geçiren bir çerçevede sunulmaktadır. “Dünya Gelişmeleri Korkuyla Takip Ediyor! Türk Bilim insanından Kritik Açıklama” başlığı taşıyan (8 no.lu) haber ile “Bir Takım Duyumlar Var Dedi ve Uyardı! Koronavirüste Mutasyon Korkusu” başlığı taşıyan (12 no.lu) haberde virüs mutasyonuna ilişkin gelişmeler, bilgisine dair güvenin yüksek olduğu kişilerce desteklenmekte ve bu şekilde tanımlanan endişe yaratıcı durumların varlığı toplumsal bir mesele olarak daha fazla büyütülebilmektedir. Açık uçlu başlıklarda gerek bilim insanı Çevik’in açıklamalarının “kritik” olarak nitelendirilmesi gerekse Prof. Dr. Mustafa Kemal Çelen’in “Bir takım duyumlar var dedi ve uyardı!” ifadelerinin ön plana çıkarılması, merak duygusuna eklenilen bir korku hissiyatı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bilim insanı Çevik’in görüşlerine yer verilen haberin girişinde İngiltere’de tespit edilen virüs mutasyonu için “dünyayı diken üstüne getirdi” ifadesi korku duygusu uyandırma anlamında pekiştirici olup, Prof. Dr. Mustafa Kemal Çelen’in görüşlerine başvurulmuş haberin başlığındaki “Bir takım duyumlar” ifadesi virüs mutasyonundaki belirsizliği artırarak yaratılmak istenen korku duygusunu güçlendirmektedir. Uzman görüşlerinin başlığa taşındığı bir diğer haber olan “Profesörden Korkutan Sözler: Koronavirüs, Kalp Krizini Tetikliyor” başlıklı (9 no.lu) haberde ise öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer Tetik’in koronavirüsün kalp krizini tetiklediğine ilişkin görüşleri aktarılmaktadır. Kalp hastaları tarafından okunduğunda endişe düzeylerini artırma ihtimali bulunduğundan başlıkta geçen “korkutan” ifadesinin hasta psikolojisi açısından sorunlu hale geldiği bu haber, koronavirüsün insan sağlığını doğrudan ve güçlü şekilde etkilediği durumları konu edinen durumlarda teskin edici bir söylem geliştirmenin de önemini ortaya koymaktadır.

Hürriyet gazetesinde Türkiye ve dünyanın diğer ülkelerindeki koronavirüs vaka artışları genel olarak “korkutan gelişmeler” söylemiyle çerçevelenmektedir. “Almanya’da Korkulan Oldu!” başlıklı (6 no.lu) haberde Almanya’daki koronavirüs vakalarına ilişkin sayısal verilere yer verilmekte; “Trabzon’da Pandemi Hastanesi Önünde Korkutan Ambulans Yoğunluğu” başlıklı (4 no.lu) haberde ise Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nin Acil Servisi’ndeki ambulans yoğunluğu vaka sayılarındaki artışın göstergesi olarak yorumlanarak, bu durum “korkutucu” olarak nitelendirilmektedir. Yine “Korkutan Gelişme” başlığı taşıyan (7 no.lu) haberde Rize’de 5 kişinin 1 ay içerisinde koronavirüsten hayatını kaybettiği aileden bir kişinin daha koronavirüs nedeniyle vefat ettiği bilgisi verilmektedir. Sağlık görevlileri, hastane ve ambulans görselleriyle desteklenen üç haberde koronavirüs ile ilgili gelişmeler benzer başlıklarla verilse de Almanya ve Türkiye’deki vaka artışları farklı söylemler üzerinden inşa edilmektedir. Almanya’daki vaka artışları için “Korkulan Oldu” ifadesi kullanılarak ülkedeki genel tabloya odaklanılmasına rağmen, Türkiye’deki vaka artışları sınırlı ve atomize edilmiş örnekler üzerinden sunulmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye’ye kıyasla Almanya’da yaşanan durumun sadece “beklenen” değil aynı zamanda daha vahim olarak algılanmasına yol açmaktadır.

Hürriyet gazetesinde yer alan haber başlık ve girişlerinde korku hissiyatıyla ilişkili olarak en çok ön plana çıkarılan ifadeler “dehşet verici”, “şok”, “ağır bilanço”, “panik”, “kâbus” ve “felaket”tir. “Koronavirüste Şoke Eden Gelişme!” başlığı taşıyan (5 no.lu) ve maskeli çocuk fotoğrafının kullanıldığı haberde İtalya’da yaşanan bir gelişmenin herkesi “şoke ettiği” belirtilmektedir. Bir çocuktan alınan örneğe yaklaşık bir yıl sonra uygulanan Covid-19 testinin pozitif çıktığı bilgisinin verildiği haberde merak duygusu uyandırılmaya ve “herkesi şoke eden durum” tanımlamasıyla abartılı bir duygusal söylem üzerinden okur duyguları yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Habere konu olan kişinin çocuk olması hastalıkla ilgili çocukları için endişelenen ebeveynlerin kaygılarını da besler nitelikte olduğundan, haberdeki korku söylemi yaratılmak istenen duygusal etkiyi daha da artırmaktadır. “Koronavirüs Kabusunda Bilanço Çok Ağır!” başlıklı ve maske takmış kişi görseli kullanılan (10 no.lu) haberde Covid-19 salgını nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayılarına yer verilmektedir. Başlıktaki “bilanço çok ağır” ifadesi iki açıdan sorunlu bir söylemdir. İnsan hayatıyla doğrudan ilgili bir konuda “bilanço” gibi kar ve zarar

durumunu tanımlayan bir muhasebe teriminin kullanılması insana bir öznenen çok nesne gibi yaklaşıldığını düşündürmektedir. Bahsedilen “bilanço”ya dair “çok ağır” ifadesi ise salgının artık telafi edilemez bir noktada olduğu algısını yaratmaya yönelik abartılı bir korku söyleminin ürünüdür. “Mutasyon Paniği Büyüyor!” başlıklı (11 no.lu) haberde İngiliz yetkililerin koronavirüsün daha çabuk bulaşan bir mutasyonunun hızla yayıldığını açıklamasının ardından Avrupa’nın alarma geçtiğinden bahsedilmektedir. Açık uçlu başlıkla merak duygusu uyandırılmaya çalışılan haberde görsel olarak yolda sıraya girmiş (trafik oluşturan) araç görüntüleri kullanılarak başlıktaki “panik” ve haber girişindeki “alarm” kelimelerinin etkisi artırılmaya çalışılmıştır. Panik kelimesinin sözlükte “birdenbire gelen güçlü korku, ansızın içi kaplayan önlenemez dehşet duygusu” olarak tanımlandığı göz önüne alındığında başlıktaki “panik büyüyor” şeklindeki abartılı ifade, kelimenin duygusal tonunu daha da artırmaktadır. Yine İngiltere’deki koronavirüs mutasyonunu konu alan “Mutasyon Kâbusunda Son Perde, Ciddi Uyarılar Yapıldı” başlıklı elinde Covid-19 test tüpünü tutan sağlık çalışanı ve hastane görsellerinin yer aldığı (14 no.lu) haberin girişinde İngiltere’de ortaya çıkan yeni koronavirüs mutasyonunun hayatı olumsuz yönde etkilemeye devam ettiğinden söz edilmektedir. Mutasyonun “kâbus” olarak nitelendirilerek bir korku nesnesine indirildiği haber başlığındaki “son perde” ifadesi, gelişim süreci ve seyri öngörülemez bilimsel bir terim için kendi içinde sorunlu olması bir yana, tehlikeye yönelik bahsi geçen “ciddi uyarılar”ın neler olduğu konusunda okura net bir bilgi de sunulmamaktadır. Benzer bir inşaya sahip “ABD 2021’e Felaket Bir Tabloyla Giriyor. Kabus Dinmiyor!” başlıklı sağlık görevlileri görsellerinin yer aldığı (15 no.lu) haberde 2021 yılına yeni tip koronavirüsün gölgesinde giren ABD’de salgın rakamlarının yeni en üst seviyelere ulaştığından bahsedilmektedir. ABD’deki durumun “felaket” ve “kabus” gibi aşırılığa kaçan, sansasyonel ifadelerle tanımlandığı haberde, vaka artışlarına ilişkin “yeni üst seviye” ifadesi okurda vaka sayılarının kontrol edilemez şekilde daha da artacağına yönelik bir korku algısı yaratmaktadır. Korku söyleminin magazinsel ifadesini içeren “Ünlü Manken Morga Girip Cenazelerin Fotoğraflarını Paylaştı” başlıklı (2 no.lu) haberde Rus model Kagarlitskaya’nın Covid-19 sonucu ölen babasının cenazesini almak için girdiği Samara’daki morgdan dehşet verici fotoğraflar paylaştığı konu edilmektedir. Model Kagarlitskaya’nın sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımların kaynak olarak gösterildiği haberde fotoğrafların “dehşet verici” olarak nitelenmesiyle yaratılmak istenen korku atmosferi magazinleştirilmektedir. Magazin haberlerindeki eğlendirme fonksiyonunun ters yüz edildiği haberde model Kagarlitskaya’nın fotoğrafı ile yan yana getirilen ceset torbaları fotoğraflarıyla, “ölüm” gerçek bağlamından kopararak (önemsizleştirilerek) seyirlik bir göstergeye dönüştürülmektedir.

Tablo-3: Sabah Gazetesi Haberleri

No.	Tarih	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf İçerik Bilgisi
1	22.11.2020	Amerika’da Koronavirüs kabusu: (...)	Koronavirüsün merkez üssü haline gelen Amerika’da bu güne kadar 12 milyonun üzerinde kişi Covid-19’a yakalanırken 261 binin üzerinde kişi hayatını kaybetti.	Laboratuvarda çalışan uzmanlar, maske takmış kişiler
2	25.11.2020	Koronavirüste korkutan hareketlilik! (...)	Koronavirüsle mücadele süreci, aşı çalışmaları devam ederken uzman isimlerden pandeminin bugünü ve yarınına ilişkin kritik açıklamalar geldi.	Yoğun bakım ünitesi
3	04.12.2020	Koronavirüs felç bıraktı! (...)	Ankara Şehir Hastanesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi’nde tedavi gören Cemal Bilgiç, koronavirüsü yendikten 10 gün sonra kısmi felç geçirdi.	Cemal Bilgiç
4	11.12.2020	Koronavirüste korkutan olay: (...)	Koronavirüse yakalanan 35 yaşındaki Ashley Antonio, 10 günde iyileşeceğini düşünmüştü ancak 9 aydır Covid-19 ile mücadele ediyor.	Ashley Antonio, yoğun bakım ünitesi, sağlık görevlileri
5	13.12.2020	ABD’de korkutan gelişme: (...)	Koronavirüs salgınının merkez üssü haline gelen ABD’de corona virüs kaynaklı ölümlerin sayısı 300 bini geçti.	Yoğun bakım ünitesi, sağlık görevlileri

6	18.12.2020	(...): Korkutan koronavirüs araştırma sonuçları!	Koronavirüs pandemisi insanoğlunun son yıllarda yaşamış olduğu en büyük salgın olarak gündemin en önemli maddesi olarak yerini koruyor.	Beyin MR görüntüsü inceleyen sağlık görevlileri
7	19.12.2020	İl Sağlık Müdürü'nden ürküten sözler! (...)	(...) Trabzon İl Sağlık Müdürü Dr. Hakan Usta, hastanelerimizdeki yoğun bakımlarda doluluk oranının yüzde 90-95'lerde, entübe vakalarının oldukça fazla olduğunu söyledi.	Dr. Hakan Usta, hastane
8	21.12.2020	Koronavirüs mutasyonu paniği büyüyor! (...)	Koronavirüsle ilgili son dakika haberleri gelmeye devam ediyor.	Covid-19 testini elinde tutan görevli
9	22.12.2020	Korkutan gerçek: (...)	(...) İngiltere'de ortaya çıkan koronavirüste yeni mutasyon dünya gündemine bomba gibi düştü.	Covid-19 testi yaptıran hasta, maske takmış kişiler, sağlık görevlileri
10	22.12.2020	(...) Covid-19 hastaları en çok bu aşamada ölüm korkusu yaşıyor	Antalya'daki 46 pandemi hastanesinden birisi olan Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Covid-19 yoğun bakım servisi görüntüledi.	Yoğun bakımda görev yapan sağlık çalışanları
11	24.12.2020	Kan donduran gerçek gözler önüne serildi! (...)	(...) Avrupa'da koronavirüs salgınının ilk görüldüğü ülke olan Fransa'da yapılan bilimsel araştırma korkutan gerçeği gözler önüne serdi.	Maske takmış kişiler, Covid-19 testini elinde tutan görevli
12	24.12.2020	Koronavirüse yakalanan çocuklarla ilgili yapılan bu araştırma şok etkisi yarattı!	Koronavirüsle ilgili yapılan araştırma sonuçları şaşırtmaya devam ediyor.	Muayene olan maskeli çocuk, Covid-19 testi yapılan çocuk, sağlık çalışanı
13	26.12.2020	Belçika'da "Noel Baba" kabusu! (...)	Belçika'dan gelen son dakika haberi şok etkisi yarattı.	Noel Baba
14	27.12.2020	Uzmanlardan korkutan son dakika açıklaması: (...)	Koronavirüs, 2020'nin başından bu yana tüm dünyada büyük bir etki yaratırken son günlerde ortaya çıkan yeni mutasyon da büyük endişelere sebep oldu.	Maske takmış kişiler
15	28.12.2020	Koronavirüste şoke eden gelişme: (...)	Koronavirüsün en yaygın belirtilerinin öksürük, ateş, ağır halsizlik, ishal, koku ve tat kaybı olduğu bilinirken corona virüse yakalanan hastaların en çok şikayet ettiği konulardan biri olan koku ve tat kaybı ile ilgili şoke eden bir son dakika haberi geldi.	Sarah Govier
16	29.12.2020	İngiltere'de günlük vaka sayısı rekor tazeledi!	İngiltere'den gelen son dakika bilgisine göre korona virüs salgınında günlük vaka sayısında iki gündür rekor artış yaşanıyor.	Maske takmış kişiler, ambulanstaki hasta
17	29.12.2020	Dehşete düşüren araştırma sonucu! (...)	İskoçya'da koronavirüs üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmaya göre diyabet hastalarının virüsü 4 kat daha ağır geçirdiği ifade edildi.	Maske takmış kişiler, yoğun bakım ünitesindeki sağlık görevlisi

Kaynak: Sabah (2020). Covid-19. <https://www.sabah.com.tr/arama?query=covid%2019&categorytype=haber>Erişim Tarihi: 09.03.2021

"Koronavirüste Korkutan Hareketlilik!" başlıklı (2 no.lu) haberde uzmanlardan salgına ilişkin kritik açıklamalar geldiğinden bahsedilmekte, "Covid-19 Beyne Girebiliyor: Korkutan Koronavirüs Araştırma Sonuçları!" başlıklı (6 no.lu) haberde ise insanoğlunun son yıllarda yaşamış olduğu en büyük salgın olan Covid-19'un gündemdeki yerini koruduğuna değinilmektedir. Benzer tasarımlara sahip "Korkutan Gerçek: Koronavirüsün Yüzde 90'ı O

Koşullarda Bulaşıyor” başlıklı (9 no.lu) haberde İngiltere’de ortaya çıkan yeni mutasyonun dünya gündemine bomba gibi düştüğünden bahsedilirken, “Uzmanlardan Korkutan Son Dakika Açıklaması: Covid-19 2021’de Daha Öldürücü Olabilir” başlıklı (14 no.lu) haberde virüs mutasyonunun büyük endişelere sebep olduğu ifade edilmektedir. Yoğun bakım, Covid-19 testi yaptıran hasta, maske takmış kişiler ve sağlık görevlileri görsellerinin kullanıldığı dört haberde de koronavirüs ile ilgili yürütülen araştırma sonuçları ve konusunda uzman kişilerin görüşlerine dayanarak verilen bilgilerin korku hissiyatı uyandıran bir çerçevede sunulduğu görülmektedir. Koronavirüsün İspanyol gribine benzetilerek hastalığı atlatanların bile güvende olmadığından, beyne girebiliyor olduğundan ve 2021’de daha öldürücü olabileceği gibi yüksek düzeyde olumsuzluk içeren bilgilerin verildiği haberlerde bu bilgilerin yeterince doğrulanmayan araştırma sonuçlarına dayanması haberlerdeki korku söylemini kaynak güvenilirliği açısından da sorunlu bir noktaya götürmektedir. Haberlerdeki yoğun korku söylemi, 9 no.lu haberin girişindeki “yeni mutasyon dünya gündemine bomba gibi düştü” ifadesinde görüldüğü üzere kimi zaman sansasyonel bir niteliğe bürünmektedir.

Sabah gazetesinde ABD başta olmak üzere pek çok ülkede artan vaka sayılarının haberleştirilmesinde “korku”nun yanı sıra “panik” ve “kabus” kelimeleri sıkça kullanılmakla birlikte, Türkiye’deki vaka artışlarının haberleştirilmesinde farklı bir söylem geliştirilmektedir. “ABD’de Korkutan Gelişme” başlıklı (5 no.lu) haberde hastane otoparklarının koronavirüs servisine dönüştürüldüğü belirtilen ülkede artan koronavirüs kaynaklı ölümlere ilişkin sayısal verilere yer verilmekte, “Amerika’da Koronavirüs Kabusu” başlıklı (1 no.lu) haberde ise acil bakım noktalarında uzun kuyrukların oluştuğu belirtilen aynı ülkedeki vaka artış oranlarına değinilmektedir. “Koronavirüs Mutasyonu Paniği Büyüyor! İngiltere’nin Ardından Bir Ülkede Daha Korona Mutasyonu Tespit Edildi” başlıklı (8 no.lu) haberin girişinde kullanılan “koronavirüsle ilgili son dakika haberleri gelmeye devam ediyor” ifadesi, tetiklenmek istenen korku hissiyatını anlık okur ilgisini yakalamak için bir araca indirgemektedir. Laboratuvar çalışması yapan uzmanlar, maske takmış kişiler, yoğun bakım, koruyucu kıyafetleriyle Covid-19 testini elinde tutan görevliler gibi doğrudan salgınla ilişkili görsellerin kullanıldığı (5 ve 8 no.lu) haberlerde virüsün yol açtığı yıkımlardan dolayı “felaket” olarak tanımlanan ABD’deki durumun ülkeyi çaresizlik içinde bıraktığı işlenmektedir. “İl Sağlık Müdürü’nden Ürküten Sözler!” başlığı taşıyan (7 no.lu) haberde Trabzon İl Sağlık Müdürü Dr. Hakan Usta’nın hastanelerdeki yoğun bakım doluluk oranına ve entübe vakalardaki artışa ilişkin sözlerine yer verilmektedir. Yurt dışındaki vaka artış oranlarıyla ilgili çok sayıda haber yaparak, abartılı bir korku söylemi geliştiren Sabah gazetesi, Türkiye’deki vaka artış oranlarıyla ilgili hem az sayıda haber yapmakta hem de bu haberlerde korku söyleminin dozunu aşağıya çekmektedir. Yurtdışındaki vaka artış oranlarını konu alan haberlerinde korku, panik, kabus, dehşet, şok gibi duygusal tonu yüksek kelimeleri sıkça kullanan Sabah gazetesi, Türkiye’deki vaka artışını konu alan haberinde “ürküten” kelimesine başvurmayı yeterli görerek, yurt dışındaki haberlerinde resmettiği “acizlik içindeki ülke” profilini yansıtmayı yurt içini konu alan haberinde benimsememektedir. Sabah gazetesi Covid-19 ile ilgili haberleri yurt dışındaki vaka artışlarıyla sınırlandırsa ve Türkiye ile ilgili uç söylemlerden uzak kalsa bile diğer yayın organlarıyla aynı yöntemi izlemekte ve korku çekiciliğini temel yöntem olarak kullanmaktadır. Çünkü bu salgın artık küresel kelimesiyle bütünleşmiştir. Başka bir ülkelye ilgili olsa dahi kötü bir gelişme dünyanın öteki ucundaki insanları yine de tedirgin etmektedir.

Sabah gazetesinde yurt dışındaki artan vaka sayılarının haberleştirilmesinde kullanılan kelimelerden biri de “rekor”dur. “İngiltere’de Günlük Vaka Sayısı Rekor Tazeledi!” başlıklı (16 no.lu) haberlerde adı geçen ülkedeki vaka artış ve ölüm oranlarına yönelik sayısal bilgiler verilmektedir. Maske takmış kişiler, ambulans, entübe olmuş hastayı tedavi eden sağlık çalışanları gibi salgınla ilişkili görsellerin kullanıldığı haberlerde sürekli “yenilenen” bir rekorun öznesi gibi yansıtılan hayatını kaybetmiş insanlar sayısal bir değere indirgenerek nesneleştirilmektedir. Başlıktaki “rekortazeledi” ifadesi vaka artış oranlarındaki yüksekliğe göndermede bulunarak bir korku algısı yaratmaya yönelik olmakla birlikte, “rekort” kelimesini de bağlamından kopararak sıradanlaştırılmaktadır. “Belçika’da Noel Baba’ Kabusu!” başlıklı (13 no.lu) Noel Baba görselinin kullanıldığı haberde Belçika’da yılbaşı öncesi yaşlı bakımevinde düzenlenen bir etkinlik için getirilen Noel Baba kılığındaki kişinin testinin pozitif çıktığı bilgisi verilerek, alarma geçen ülkede 18 kişinin ölümü bu olaya bağlanmaktadır. Haberdeki “kabus” ve “şok etkisi yarattı” ifadelerindeki korku söylemi, ilgi çekiciliği arttırmak için ön plana çıkarılan “Noel Baba” figürüyle bir araya geldiğinde haber magazinleşen bir nitelik kazanmaktadır.

Sabah gazetesindeki haberlerin başlık ve girişlerinde yer alan “şok eden”, “dehşete düşüren” ve “kan donduran” ifadeleri korku söyleminin yüksek duygusal tona sahip çeşitlemelerini sunmaktadır. “Koronavirüse

Yakalanan Çocuklarla İlgili Yapılan Bu Araştırma Şok Etkisi Yarattı!" başlıklı (12 no.lu) ve muayene olan maskeli çocuk, Covid-19 testi yapılan çocuk ve elinde ilaç tutan sağlık görevlisi görsellerinin kullanıldığı haberde koronavirüsle ilgili yapılan araştırma sonuçlarının şaşırtmaya devam ettiği belirtilmektedir. "Koronavirüste Şoke Eden Gelişme" başlıklı ve Covid-19 hastası görselinin yer aldığı (15 no.lu) haberde ise koronavirüse yakalanan hastaların en çok şikâyet ettiği konulardan biri olan koku ve tat kaybı ile ilgili şoke eden bir son dakika haberi geldiği ifade edilmektedir. Koronavirüsün çocukları etkileme ihtimali salgın başladığından bu yana ebeveynlerde ciddi kaygılara yol açan bir husus olduğundan, (12 no.lu) haberdeki "şoke eden" ve "şaşırtıcı araştırma sonuçları" ifadeleri okurdaki mevcut endişeyi korkuya dönüştürme potansiyeline sahiptir. Covid-19 hastasının durumuna ilişkin bilgilerin "son dakika" gelişmesi formatında verildiği (15 no.lu) haberde kullanılan "şok eden" tanımlaması, haberin verilmiş biçiminin içeriğinin önüne geçtiği sansasyonel söylemin bir başka örneğini sunmaktadır. "Kan Donduran Gerçek Gözler Önüne Serildi!" başlıklı (11 no.lu) haberde Fransa'da yapılan bilimsel bir araştırma konu edilerek "Peki Koronavirüsü En Çok Nereden ve Kimden Kapıyoruz?" sorusuyla okurda merak uyandırılmak amaçlanmaktadır. "Dehşete Düşüren Araştırma Sonucu! O Kişiler Virüsü 4 Kat Daha Ağır Geçiriyor" başlıklı (17 no.lu) haberde ise bu kez İskoçya'daki bir araştırmaya değinilerek diyabet hastalarının virüsü 4 kat daha ağır geçirdiği bilgisine yer verilmektedir. Maske takmış kişiler, Covid-19 testini elinde tutan sağlık görevlisi ve yoğun bakım ünitesi gibi salgınla ilgili görsellerin kullanıldığı haberlerde geçen "kan donduran" ve "dehşete düşüren" ifadeleriyle koronavirüs, abartılı bir korku söylemiyle çerçevelenmektedir. Açık uçlu ve soru cümlesi formatındaki başlıklarla inşa edilen bu haberler, mesajı yoğun korku söyleminin irrasyonelliğine hapsederek, bağlamından koparmaktadır.

Sabah gazetesinde koronavirüsün tehlikeleri ile ilgili bireysel vakaları konu edinen haberlerde korku söyleminin dozunun yine yüksek tutulduğu görülmektedir. "Koronavirüs Felç Bıraktı! Çok Çok Tehlikeli Diyerek Kabus Gibi Günleri Anlattı." başlıklı (3 no.lu) haberde tedavi gören hastanın koronavirüsü yendikten 10 gün sonra kısmi felç geçirdiği konu edilmekte, "Koronavirüste Korkutan Olay" başlıklı (4 no.lu) haberde ise 10 günde iyileşeceğini düşünen 35 yaşındaki koronavirüs hastasının 9 aydır hastalık ile mücadele ettiği işlenmektedir. Haber başlıklarında geçen "korkutan olay", "kabus" ve "çok çok tehlikeli" gibi ifadeler salgına dair okurdaki tehlike algısını bireysel vakalar üzerinden büyütmektedir. Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Covid-19 yoğun bakım servisinin konu edildiği "Koronavirüs Yoğun Bakım Servisi Görüntülendi! Covid-19 Hastaları En Çok Bu Aşamada Ölüm Korkusu Yaşıyor" başlıklı (10 no.lu) sağlık çalışanlarının salgın sürecindeki fedakârlıklarını konu edinen haber ise hastalığın yarattığı tahribatların dramatik bir niteliğe bürünmesine yol açmaktadır. Yoğun bakım ünitesi görselleriyle desteklenen bu haber, okurların yalnızca acıma duygusuna seslenmemekte, hastalığa yakalandıkları takdirde olabilecekler hakkında korkutucu bir dolaylı mesaj da içermektedir.

5. SONUÇ

Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin örneklem alınarak Türk mediasındaki Covid-19 salgınına ilişkin haberlerin sunumunda "korku çekiciliği"nden nasıl yararlandığının araştırıldığı çalışmada, haberlerdeki yaygın korku söylemi neden ve sonuçlarıyla birlikte ele alınmıştır. Gazetelerin Covid-19 haberlerinde korku çekiciliğine başvurmasının altında yatan ticari ve ideolojik belirleyicilerin irdelendiği çalışmada, korku çekiciliğinin haber inşa süreçlerinde yol açtığı yapısal sorunlara değinilmiştir. Haberlerde korku çekiciliği kullanımının toplumun sağlıklı bilgi edinme hakkının önünde engel oluşturarak, toplum psikolojisi üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu tezinden yola çıkan araştırmada, Türk mediasının afet dönemlerinde gerçekleştirdiği sorunlu yayıncılık anlayışının Covid-19 haberlerinde birebir tekrarlandığı görülmüştür. Sabah ve Hürriyet gazetelerinin koronavirüs ile ilgili haberlerinde "korku çekiciliği"ne yoğun olarak başvurdukları tespit edilen araştırmada, Cumhuriyet gazetesinin diğer iki gazeteye göre "korku çekiciliği"ne hem daha az başvurduğu hem de haber inşalarında farklı bir söylem geliştirdiği dikkat çekmiştir.

Haberlerinde kullandığı "Korkutan uyarı", "Covid isyanı: Durum çok sıkıntılı", "Korkutan tablo", "İş çığından çıkıyor, sistem çökmek üzere" vb. ifadeleri entübe edilmiş hastalar, yoğun bakım üniteleri ve sağlık çalışanları gibi salgınla ilişkilendirilen görsellerle birlikte veren Cumhuriyet, salgınla mücadelede yetersiz kaldığı iddiasıyla Sağlık Bakanlığı üzerinden siyasi iktidarı hedef almaktadır. Yurtdışındaki vaka artışlarından ziyade Türkiye'deki vaka artışlarına odaklanan Cumhuriyet, ülkedeki sağlık sistemine karşı güvensizlik hissi geliştirmeyi amaçlayan bir söylem geliştirmektedir. Türkiye'deki vaka artışlarını konu alan haberlerinde Cumhuriyet Halk Partisi kaynaklarına

yer veren Cumhuriyet'in, konu ile ilgili Sağlık Bakanlığı'nın verilerine yer vermeyerek tek taraflı kaynaklara dayanması, yine gazetenin genel muhalif yayın politikası göz önüne alındığında anlam kazanmaktadır.

Haber başlık ve girişlerinde bilim insanları, sağlık görevlileri ve akademisyenlerin görüşlerine dayanarak salgına dair tehlikeleri sıkça işleyen Hürriyet, yaygın bir korku söylemi inşa etmektedir. Çoğu kez ucu açık başlıklarla okurda merak duygusu uyandırmaya çalışan Hürriyet, uzman görüşleri, araştırma sonuçları ve örnek olaylar üzerinden temellendirmeye çalıştığı korku algısını; Covid-19 testi yaptıran kişiler, Covid-19 test tüpleri, maskeli insanlar, koruyucu kıyafetleriyle sağlık görevlileri, hastanelerin yoğun bakım üniteleri ve tedavi gören hastalar gibi salgınla ilişkili görsellerle desteklemektedir. Bilim otoriteleri tarafından doğrulanmayan araştırma sonuçlarının abartılı bir dille sunulduğu Hürriyet'te, korku söyleminin magazinsel ifadesini içeren örneklere de rastlanmaktadır. Özellikle virüs mutasyonu ile ilgili haberlerinde kullandığı "Şoke eden gelişme", "Bilanço çok ağır", "Kritik açıklama", "Mutasyon paniği", "Felaket bir tablo", "Kabus dinmiyor" gibi ifadelerle sansasyona varan bir korku söylemi inşa eden Hürriyet, haberin verilmiş biçimindeki abartıyla duygulara yönelik popülist bir yaklaşım sergilemektedir. Cumhuriyet'in aksine daha çok yurt dışındaki vaka artışlarını haberleştiren Hürriyet'in, Türkiye'deki vaka artışları ile ilgili yalnızca bir habere yer vermiş olması, salgın tehdidi ile ilgili okur ilgisini daha çok yurtdışındaki vakalara yönlendirmedeki tercihini göstermektedir. Salgındaki genel tabloda yurt içindeki durumun yurt dışından daha iyi olduğuna dair bir algı oluşturan bu söylem, gazetenin siyasi iktidara yönelik herhangi bir eleştiri geliştirme çekincesi olarak okunabilir.

Hürriyet'e benzer şekilde koronavirüsle ilgili haberlerinde "korku çekiciliği"nden yoğun olarak yararlanan Sabah, merak uyandırmaya yönelik açık uçlu olarak sunduğu başlıklarla okunurluğu artırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları başta olmak üzere Covid-19 ile ilişkili haberleri, "korkutan gelişme" çerçevesinde sunan Sabah; hastanelerin yoğun bakım üniteleri, maskeli insanlar, sağlık görevlileri, Covid-19 testi yaptıran kişiler ve aşı çalışmaları gibi salgınla ilişkilendirilen fotoğraflarla geniş ölçekli bir korku algısı yaratmaktadır. Koronavirüsle ilişkili olarak kullanılan "kabus", "rekor artış", "mutasyon paniği", "kan donduran gerçek", "büyük endişe", "dehşete düşüren", "bomba etkisi yarattı" gibi ifadelerle korku dozunun panik ve sansasyon yaratıcı bir söylemle yükseltildiği Sabah'ta, başlıkları önceleyen "son dakika" vurgusuyla anlık bir tehlike algısı yaratılmaya çalışılmaktadır. Haberlere konu edinen koronavirüsle ilgili araştırma sonuçlarının teyit edilmemiş kaynaklara dayandığı görülen Sabah'ta, koronavirüsün tehlikelerine yönelik ihtiyatlı uyarılardan ziyade belirsizliği büyüten bir korku iklimi yaratılmaktadır. ABD başta olmak üzere birçok Batı ülkesinin salgınla mücadelede başarısızlığa uğradıklarını ve aciz durumuna düştüklerini işleyen Sabah, Türkiye'deki vaka artışlarıyla ilgili verdiği tek haberinde korku söyleminin dozunu düşürerek "ürküten" kelimesini kullanmayı tercih etmektedir. Türkiye'deki salgın yönetiminde Sağlık Bakanlığı'nın performansına ilişkin eleştiri olarak algılanabilecek herhangi bir söylemden uzak durmaya çalışan Sabah, ideolojik yönelim olarak Cumhuriyet'in zıttı olan bir duruş sergilemektedir. Koronavirüs tedavisi gören hastalar ile ilgili bazı haberlerinde korku duygusuna eşlik eden dramatize edici bir söylem benimseyen Sabah'ta, salgın gündeminin magazinleştirildiği örneklere de rastlanmaktadır.

Araştırma sonuçları, koronavirüs haberlerindeki "korku çekiciliği"nin kullanımında ideolojik eğilimlerle iç içe geçmiş ticari kaygıların ne kadar güçlü birer belirleyici olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Taraflı ve doğrulanmamış kaynaklara dayanarak geliştirilen popülist söylem, okunma sayısını artırsa da medya organlarının güvenilirliğini zayıflatmaktadır. Covid-19'un tehlikelerine yönelik geliştirilen yaygın korku söyleminin yerini alacak duyarlı bir medya dilinin, sadece toplumun doğru bilgilendirme hakkına değil sağlıklı bir toplumsal psikolojinin geliştirilmesine de önemli katkılar sağlayacağı unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Altheide, D. ve Michalowski, R. S. (1999). "Fear in the News: A Discourse of Control", *The Sociological Quarterly*, 40, 3, 475-503.
- Altheide, D. L. (2006). "Terrorism and the Politics of Fear", *Cultural Studies-Critical Methodologies*, 6, 4, 415-439.
- Balcı, Ş. (2006). *Negatif Siyasal Reklamlarda İkna Edici Mesaj Stratejisi Olarak Korku Çekiciliği Kullanımı*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bauman, Z. (2018). *Kapımızdaki Yabancılar* (Çev. Emre Barca), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Bildirici, F. (2018). *Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Botton, A. (2015). *Haberler: Bir Kullanma Kılavuzu*, (Çev. Zeynep Baransel), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Budak, F. ve Korkmaz, Ş. (2020). "Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği". *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, 1, 62-79.
- Can, F. (2005). *Bilgi Çağının Gündümlü Silahı Medya*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Connaughton, A. ve Devlin, K. (2020). Most Approve of National Response to COVID-19 in 14 Advanced Economies. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/global/2020/08/27/most-approve-of-national-response-to-covid-19-in-14-advanced-economies/>, (14.05.2021).
- Cumhuriyet. (2020). "Covid-19", <https://www.cumhuriyet.com.tr/arama/covid-19>, (04.03.2021).
- Cüceoğlu, D. (1998). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çapak, G. (2020). *Medyanın Korku Kültürü Yaratımındaki Rolü: Dijital Gazete Haberleri Üzerine Bir İnceleme*, (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Freedman, J. L. vd. (1998). *Sosyal Psikoloji*, (Çev. Ali Dönmez), İmge Kitabevi, İstanbul.
- Furedi, F. (2002). *Culture of Fear*, Continuum, London.
- Furedi, F. (2018). *How Fear Works: Culture of Fear in the Twenty-First Century*, Bloomsbury, London.
- Glassner, B. (2004). "Narrative Techniques of Fear Mongering", *Social Research*, 71, 4, 819-829.
- Goleman, D. (2012). *Duygusal Zeka*, (Çev. Osman Çetin Deniztekin), Varlık Yayınları, İstanbul.
- Göksel, A. B., Kocabaş, F., Elden, M. (1997). *Pazarlama İletişimi Açısından Halkla İlişkiler ve Reklam*, Yayınevi Yayıncılık, İstanbul.
- Güngör, N. (2018). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*, Siyasal Yayınevi, Ankara.
- Hennenhofer, G. ve Heil, K. D. (2003). *Korkuyu Yenmek*, (Çev. Lütfi Yarbaş), İlya Yayınları, İzmir.
- Hürriyet. (2020). "Covid-19", <https://www.hurriyet.com.tr/arama/#/?page=1&key=covid%2019&where=/&how=Article&platform=/&isDetail=false>, (07.03.2021).
- İnceoğlu, Y. ve Çomak, N. (2016). "Metin nedir?", (Ed. Y. İnceoğlu, N. Çomak), *Metin Çözümlemeleri* (s. 19-79), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Janssens, W. ve De Pelsmacker, P. (2007). Fear Appeal in Traffic Safety Advertising: The Moderating Role of Medium Context, Trait Anxiety, and Differences between Drivers and Non-Drivers, *Psychologica Belgica*, 47, 3, 173-193.
- Jersild, A. T. (1970). *Gençlik Psikolojisi*, (Çev. İbrahim N. Özgür), Yeni Hamle Matbaası, İstanbul.
- Kannaovakun, P. (1999). A Comparison Protection Motivation Theory and the Elaboration Likelihood Model as Explanations of the Impact of Fear Appeals in Negative Political Advertising. *Doctor of Philosophy*, University of Wisconsin- Madison.
- Kars, N. (2013). *Radyo-Televizyon Haberciliği*, Derin Yayınları, İstanbul.
- Köknel, Ö. (2004). *Korkular, Takıntılar, Saplantılar*, 5. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Mannoni, P. (1992). *Korku*, (Çev. Işın Gürbüz), İletişim Yayınları, İstanbul.
- O'Keefe, D. J. (1990). *Persuasion: Theory and Research*, Sage Publications, London.
- Özyal, B. (2016). Tık Odaklı Habercilik: Tık Odaklı Haberciliğin Türk Dijital Gazetelerindeki Kullanım Biçimleri, *Global Media Journal TR Edition*, 6, 12, 273- 301.
- Pastreich, E. (2020). "The Global Media and COVID-19", *Foreign Policy in Focus*, <https://fpif.org/the-global-media-and-covid-19/>, (15.02.2021).
- Sabah (2020). "Covid-19", <https://www.sabah.com.tr/arama?query=covid%2019&categorytype=haber>, (09.03.2021).
- Samur, S. (2020). "Covid-19 Pandemi Sürecinde Ankara'daki Devlet Üniversitelerinin Instagram Kullanımları Üzerine Nicel Bir Araştırma", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7,6, 436-457.
- Shimp, T. A. (2007). *Advertising Promotion*, Thomson South – Western, USA.

- Sözen, E. (1999). *Söylem*, Pradigma Yayınları, İstanbul.
- Timisi, N. ve Dursun, Ç. (2003). *Medya ve Deprem, 17 Ağustos 1999 Depreminin Medyada Temsili*, RTÜK Yayınları No:4, Ankara.
- Torun, H. (2011). *Haber Metinlerinde Korku Üretimi*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). "COVID- 19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması". *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25, 142-153.
- Vatandaş, S. (2021). Gazete Haberlerinde Korku Sunumunun Göstergibilimsel Çözümlemesi (Covid-19 Örneğinde), *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 78, 1060-1079.
- Walton, N. D. (1996). "Practical Reasoning and the Structure of Fear Appeal Arguments", *Philosophy and Rhetoric*, 29, 4, 301-312.
- Williams, K. C. (2012). "Fear Appeal Theory", *Research in Business and Economics Journal*, 5, 1, 1-24.
- Witte, K. ve Allen M. (2000). "A Meta-Analysis of Fear Appeals: Implications for Effective Public Health Campaigns". *Health Education & Behavior*, 27, 5, 591-615.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).